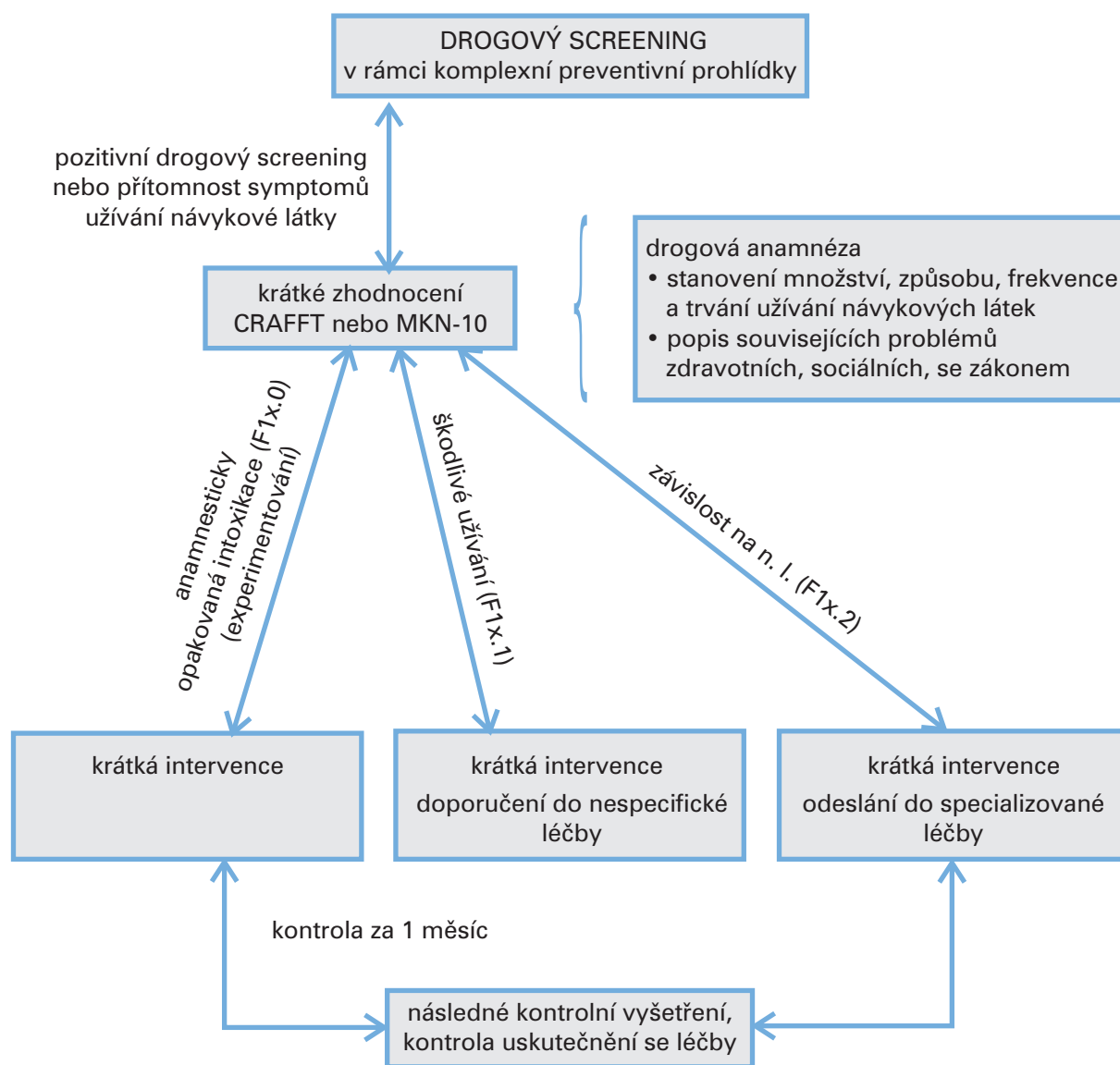

1 ORGANIZACE PREVENTIVNÍ PÉČE A INTERVENCE U PACIENTA S PODEZŘENÍM NA UŽÍVÁNÍ NÁVYKVÝCH LÁTEK V ORDINACI PLDD

1.1 CESTA PACIENTA FILTREM PRAKTICKÉHO LÉKAŘE PRO DĚTI A DOROST*

Pozn.: Popis případů akutní intoxikace a jeho řešení včetně hospitalizace je uveden v Příloze (III.3.2.7).

(*Adaptováno na základě National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism, 1993, Brown, 1992. Popis schématu viz Přílohu.)

1.2 POJMY POUŽITÉ VE SCHÉMATU CESTY PACIENTA FILTREM PLDD

Preventivní prohlídka se provádí zatím jednou za 2 roky na základě vyhlášky č. 56/1997 Sb., kterou se stanoví obsah a časové rozmezí preventivních prohlídek, v platném znění – zmocnění k této vyhlášce stanoví § 34 odst. 2 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, v platném znění. Manuál uvádí jeho doplněk o **drogový screening**, zjišťující užívání návykových látek.

Pozitivní drogový screening – minimálně jedna otázka z dotazníku v bodu 2.3 (karta 2), týkajícího se užívání návykových látek, byla pacientem zodpovězena kladně.

Přítomnost symptomů – přítomnost fyzických, psychických nebo sociálních známek užívání návykových látek (Příloha, kap. 3).

Krátké zhodnocení následuje po pozitivním screeningu. V české praxi je používán dotazník založený na MKN-10. Alternativně k němu lze doporučit použití dotazníku CRAFFT, který je v zahraničí odzkoušen a používán. V českých podmínkách bude ověřen v průběhu roku 2005.

F1x.0 Anamnesticky opakovaná intoxikace – příležitostné užívání (experimentování): pacient uvedl v krátkém zhodnocení opakované užívání návykových látek, nesplňující ještě kritéria škodlivého užívání. Po krátké intervenci následuje zařazení pacienta do dispenzární péče, kontrolní vyšetření včetně somatologie za 1 měsíc.

F1x.1 Škodlivé užívání – v souvislosti s užíváním drogy se již projevil nejméně jeden závažný problém v oblasti fyzické, psychické či sociální, nejsou ještě naplněna diagnostická kritéria závislosti na návykových látkách. Po krátké intervenci následuje doporučení pacienta do nespecifické léčby.

F1x.2 Závislost – v souvislosti s užíváním drogy se během roku projeví nejméně tři z následujících znaků: silná touha získat látku (craving), obtíže se sebeovládáním ve vztahu k látce, odvykací stav, růst tolerance, zanedbávání jiných zájmů kvůli látce a pokračující užívání i přes negativní následky, které jsou postiženému známy. (*Toto je zjednodušená definice, úplnou definici viz MKN-10.*) Po krátké intervenci následuje aktivní odeslání pacienta do specializované léčby. Pokud pacient odmítá specializovanou léčbu, následuje pozvání pacienta na kontrolní vyšetření s rodiči.

Krátká intervence – praktický postup, jehož cílem je rozpoznat reálný či potenciální problém a motivovat jedince k aktivní nápravě (*Manuál, karty 5.1–5.7*).

Nespecifická léčba – pro potřeby tohoto manuálu zařízení poskytující poradenské psycho-terapeutické a psychosociální služby.

Specializovaná léčba – pro potřeby tohoto manuálu odborná zařízení a programy pro léčbu závislostí.

2 PREVENTIVNÍ PROHLÍDKA – DROGOVÝ SCREENING

Drogový screening je součástí preventivní prohlídky a je organicky začleněn do běžně prováděného komplexního preventivního vyšetření. Je důležité neupozorňovat na identifikaci drogového problému. Vyplňuje lékař.

Začlenění drogového screeningu do komplexní preventivní prohlídky:

- K běžně prováděné aktualizaci anamnézy (RA a OA) doplníme dotazník z bodu 2.1, 2.2 (karta 2).
- Kromě běžného somatického vyšetření provedeme vyšetření (karta 4.1) orientované na symptomy užívání drog.
- V rámci rozhovoru s pacientem o životním stylu zařadíme dotazník, zjišťující postoje a chování pacienta ve vztahu k návykovým látkám (z bodu 2.3 – karta 2).

2.1 Typ školy: ZŠ SOU SŠ VOŠ VŠ

Prospěch: Nejhorší známka na posledním vysvědčení _____ kolikrát _____

Zhoršil/a ses v posledním roce v učení? ano ne

Opakuješ ročník? ano ne

Proč? _____

Byl/a jsi vyloučen/a ze školy? ano ne

Proč? _____

2.2 Volný čas, záliby:

Většinu volného času trávím

1 _____

2 _____

2.3 Co si myslíš o drogách? _____

A co myslí tvoji přátelé? _____

Jak často jsi měl/a během posledních 30 dnů některou z následujících látek?

(Jedna a více kladných odpovědí – kromě tabáku – znamená pozitivní drogový screening.)

lékař zaškrtně příslušné políčko	ani jednou	1–2x	3–9x	10–20 x	více než 20x	ne v posledních 30 dnech, ale dříve
tabák*						
alkohol včetně piva						
marihuana nebo hašiš						
pervitin, efedrin, amfetamin, extáze						
LSD, jiné halucinogeny						
tlumivé látky a léky na spaní						
léky proti bolesti						
opiáty (heroin, braun, kodein)						
těkavé látky						

* Kladná odpověď se nezapočítává do pozitivního drogového screeningu, řešeného tímto manuálem. V případě kladné odpovědi pouze u tabáku již nepostupujeme v manuálu dále, následuje pouze krátká intervence. Upozornění na rizika se děje často otázkou a je účinnější, jestliže bere v úvahu specifické motivace (např. vzhled u dívek, cigarety vysušují pleť a vedou k předčasnému tvoření vrásek, neboť na konci zapálené cigarety je 1000 °C).

3 KRÁTKÉ ZHODNOCENÍ STUPNĚ OHROŽENÍ PACIENTA NÁVYKOVOU LÁTKOU

Následuje po **pozitivním** drogovém screeningu. V české praxi je používán dotazník založený na MKN-10, popisující závislost pro všechny věkové kategorie. Alternativně k němu lze použít adaptaci dotazníku CRAFFT, který byl vyvinut především pro dospívající, v zahraničí je odzkoušen (Knight, 2002) a používán a pro orientační vyšetření je lépe formulován. V českých podmínkách zatím nebyl ověřen. Na základě výsledku krátkého zhodnocení pediatr posoudí, o jaký stupeň užívání návykové látky se u pacienta může jednat.

KARTA

3.1 DOTAZNÍK ZÁVISLOSTI ZALOŽENÝ NA MKN-10

Ptá se a odpovědi zaškrťává lékař:

„Všechny následující otázky se týkají období posledních 12 měsíců. Vyber tu z následujících odpovědí, která se nejvíc blíží skutečnosti. Slovo „droga“ znamená i alkohol nebo marihuanu, nebo kombinaci různých návykových látek.“	často	někdy	ne
1. Cítil/a jsi během posledních 12 měsíců silnou touhu nebo nutkání užívat alkohol nebo jinou drogu?			
2. Nedokázal/a ses ve vztahu k alkoholu nebo jiné droze ovládat? (Vzal/a sis ji i tehdy, když to bylo nevhodné, nebo sis vzal/a víc, než jsi původně zamýšlel/a, např. jsi šel/šla „na jedno“ pivo a zůstal/a na víc?)			
3. Měl/a jsi tělesné odvykací potíže („absták“) po vysazení alkoholu nebo jiné drogy, nebo jsi bral/a nějakou drogu nebo lék proto, abys odvykací potíže zmírnil/a?			
4. Zvyšoval/a jsi dávku, abys dosáhl/a účinku původně vyvolaného nižší dávkou? (Zpočátku ti stačilo k tomu, abys věděl/a, že piješ alkohol, a ne limonádu, 1 pivo, nyní je jich víc.)			
5. Zanedbával/a jsi své záliby kvůli alkoholu nebo braní jiné drogy? (Protože jsi potřeboval/a víc času k získání a k užívání drogy nebo k zotavení se z jejího účinku?)			
6. Pokračoval/a jsi v užívání alkoholu nebo jiné drogy přes škodlivé následky, o kterých jsi věděl/a?			
vyhodnocení			

3.2

Spočítejte odpovědi „často“ a odpovědi „někdy“.

0 odpovědí „často“ a „někdy“	Patrně se nejedná o závislost → krátká intervence a kontrola za půl roku).	F1x.0
1–2 odpovědi „často“ a „někdy“	Tento výsledek vyžaduje důkladnější vyšetření → krátká intervence, odeslání do nespecifické léčby).	F1x.1
3–6 odpovědí „často“ a „někdy“	Patrně se jedná o závislost → krátká intervence, odeslání do specializované léčby	F1x.2

3 KRÁTKÉ ZHODNOCENÍ STUPNĚ OHROŽENÍ PACIENTA NÁVYKOVOU LÁTKOU

3.2 CRAFFT (John Knight, 2002)

Cílem tohoto dotazníku je identifikovat děti a dospívající s vysokou mírou rizikového chování při intoxikaci a zachytit časné známky onemocnění souvisejících s užíváním návykových látek.

Ptá se a odpovědi zaškrťává lékař:

		ano	ne
C	Jel/a jsi během posledního roku v motorovém vozidle řízeném někým, kdo byl pod vlivem alkoholu nebo nějaké drogy?		
R	Pil/a jsi během posledního roku alkohol nebo sis vzal/a nějakou drogu, aby ses dostal/a do pohody, cítil/a se lépe nebo lépe zapadl/a do party?		
A	Pil/a jsi během posledního roku alkohol nebo jsi vzal/a nějakou drogu, když jsi byl/a sám/sama?		
F	Stalo se ti během posledního roku, že jsi měl/a „okno“ (že jsi zapomněl/a, co jsi dělal/a, když ses napil/a alkoholu nebo sis vzal/a nějakou drogu)?		
F	Řekla ti během posledního roku tvoje rodina nebo tvoji kamarádi, že bys měl/a přestat s pitím alkoholu nebo braním drog?		
T	Dostal/a ses během posledního roku do potíží během pití alkoholu nebo užívání drog?		
	vyhodnocení		

Spočítejte kladné odpovědi.

0 odpovědí „ano“	Patrně se nejedná o závislost.	
1 odpověď „ano“	Příležitostné užívání – anamnestický stav po opakovaných intoxikacích → krátká intervence a kontrola za půl roku).	F1x.0
2–3 odpovědi „ano“	Škodlivé užívání – tento výsledek vyžaduje důkladnější vyšetření → krátká intervence, odeslání do nespecifické léčby.	F1x.1
4–6 odpovědí „ano“	Patrně se jedná o závislost – tento výsledek vyžaduje odbornou léčbu → krátká intervence, odeslání do specializované léčby.	F1x.2

4 VYŠETŘENÍ

4.1 SOMATICKÉ VYŠETŘENÍ PŘI PODEZŘENÍ NA F1x.1 – ŠKODLIVÉ UŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK A F1x.2 – ZÁVISLOST

	pozit.		pozit.
celkový vzhled působí nečistě, neupraveně		mióza, eventuálně mydriáza	
poruchy výživy		ústa:	
zvýšený TK		snížená hygiena	
zvýšená teplota		zvýšená kazivost zubů	
kůže:		plíce:	
ikterus		pneumonický poslechový nález	
infekce kůže a kožních adnex		bronchiální obstrukce	
snížená hygiena		kardiologický nález: srdeční šelesty	
hematomy		břicho:	
vpichy:		zvětšení jater	
kubity		zvětšení sleziny	
kotníky		trup, končetiny:	
krk		zvětšení periferních uzlin	
třísla		trombózy	
jiná místa:			
oči: ikterus sklér			
jiný nález:			

Základní laboratorní vyšetření u F1x.1 a F1x.2

1. krevní obraz, diferenciál
2. biochemie: zvláště jaterní testy – bilirubin, konj. bilirubin, ALT, AST, ALP, GMT, S amyláza, cholesterol, bílkovina, glukóza, CRP, INR
3. prealbumin, cholinesteráza
4. imunoglobuliny
5. HbsAg, anti HCV, anti HAV, HIV, TPH

Škodlivé užívání návykových látek a závislost na návykových látkách přináší řady stavů, které bychom bez bližší znalosti s drogovým abúzem hned nespojovali. Je to např. náhlý začátek nebo výrazné zhoršení astma bronchiale, kolapsové stavy, nejasné bolesti hlavy, bolesti břicha, chronický kašel, opakované infekty horních cest dýchacích.

4.2 DROGOVÁ ANAMNÉZA

druh drogy (vypište)	způsob aplikace (kód)	četnost užívání za měsíc (kód)	věk prvního užití (v letech)	doba pravidelného užívání (v letech)
základní droga:				
jiná droga 1:				
jiná droga 2:				
zdravotní a sociální komplikace:	aplikace – kódy: 1. injekční 2. kouření 3. požití 4. čichání, šňupání 5. jiná 0. neznámá	četnost užívání – kódy: 1. ne v posledním měsíci 2. 1x týdně či méně 3. 2–6 dnů v týdnu 4. denně 0. neznámá	Pacient byl již dříve léčen pro F1x.1, F1x.2 ano ☐ ne ☐	
1.			kde:	
2.				
3.				
4.				
5.				

Pohlavní styk ano ne počet sexuálních partnerů _____ nechráněný sex ano ne

Karty krátkých intervencí nabízejí osvědčené postupy pro komunikaci lékaře s pacientem a jeho rodiči. Krátká intervence by měla probíhat nekonfrontačně a s pochopením pro pacientovu situaci, zároveň by však měla být cílevědomá a promyšlená. U závislosti a také u škodlivého užívání by měla brát v úvahu stadium motivace, v němž se pacient nachází (viz dále). Rodiče dospívajícího často disponují mnohem silnějšími motivačními nástroji než lékař, i z tohoto důvodu bývá spolupráce rodičů při krátké intervenci velmi prospěšná.

5.1 KRÁTKÁ INTERVENCE U PACIENTA, U KTERÉHO JSME NEZJISTILI PROBLÉM S NÁVYKOVÝMI LÁTKAMI

- **Potvrzujeme souhlas s negativním postojem pacienta k drogám:**
Z toho, co o tobě vím, to vypadá, že jsi natolik o drogách informován, abys věděl, že je lépe se jim vyhnout.
- **Varujeme ho před návštěvou míst a přátelům se s lidmi užívajícími drogy. Dáváme stručnou radu pro případ, že mu je droga nabídnuta:**
Kouří dost lidí a jistě víš, že i být v prostoru, kde se kouří cigarety s nikotinem či marihuanou, poškozují hlavně tvoje plíce a pálí tě oči. Je proto lépe, když raději vyhledáváš prostory a lidi, kde se s drogou spíš nesetkáš. Obvykle stačí prostě se vyhýbat nebo říci „Ne, děkuji, nechci to, nezajímá mě to.“
Nemusíš o drogách vše vědět, aby ses jim zdárně vyhnul. Na světě je mnoho lepších věcí, které můžeme poznávat. Když chceš v dobré víře pomoci někomu ve svém okolí, kdo drogy bere, obvykle to s tebou dopadne špatně, proto se raději těmto věcem obloukem vyhýbej.
- **Upozorňujeme na pozitivní životní styl, který pacientovi slibuje do života více:**
Jistě máš nějaká přání, nějaký životní sen, a tak raději hledej, jak je uskutečnit. Když budeš takto dobře pokračovat, podaří se ti vyhnout se drogám a vše budeš mít v životě o mnoho lepší. Přeji ti, aby se ti dařilo.

5.2 KRÁTKÁ INTERVENCE U PACIENTA EXPERIMENTUJÍCÍHO S DROGAMI (F1x.0)

■ Varujeme před nebezpečím jednorázového užití drogy

Z toho, co o tobě vím, to vypadá, že se ti líbí zkoušet drogy a možná se ti zdá, že na tom nic špatného není, že člověk má zkusit všechno. Ale určitě bys neskákal třeba z okna nebo pod auto jen ze zvědavosti, co se stane. Přitom právě ti, kteří skáčou z okna, pod auto, to dělají hlavně proto, že mají v sobě zrovna drogu, kterou si vzali jenom tak, ze zvědavosti, co to udělá. **Na drogách je nebezpečné to, že nikdy tak úplně nevíš, co s tebou droga udělá, co tě napadne udělat a kdo zneužije toho stavu, aby tě donutil udělat něco, co bys normálně neudělal nebo se za to styděl.**

■ Upozorňujeme na rozvoj nerůstového, pro jeho budoucí život nevýhodného zájmu

Vidím, že se ti experimentování zatím natolik líbí, že se mu dost věnuješ. Na úkor čeho? Co bys jinak dělal? Neutíká ti v životě něco? Co když se ti to bude líbit třeba i pár měsíců?

■ Vyjadřujeme osobní angažovaný postoj k jeho experimentování

Bojím se, že kdyby se ti tohle stalo, už nebudeš tím, kdo to chce jen zkusit, ale budeš mít už problém, protože na drogy budeš myslet čím dál víc a také pro to stále více dělat.

■ Informujeme o pravděpodobném rozvoji konkrétních problémů souvisejících s braním drogy, které mohou způsobit jeho osamocení a následné napojení se na drogovou subkulturu (včetně dysfunkčního sociálního chování – prostituce, promiskuita, kriminalita, drogová závislost...)

V takovém případě bys začal mít problém s rodiči, ve škole, s kamarády, kterým by se to nelíbilo. Bylo by asi hodně špatné, kdyby sis pak rozuměl už jen s těmi, kteří drogy také berou. To je začátek konce.

■ Nabízíme kontrolní návštěvu jako jasné poselství, že je něco v nepořádku a pro možnost další intervence v případě, že se braní drog bude prohlubovat

(Říkáš, že se nic takového nestane.) Rád bych tě po nějakém čase zase viděl, abychom si mohli být jisti, že do toho nepadáš víc, než bys nyní sám chtěl. Mohl by ses mi přijít ukázat *asi do měsíce*, abych neměl zbytečné obavy a ty abys mi ukázal, že máš svůj život plně v rukách?

■ Při další návštěvě – ať už domluvené či za jiným účelem – se snažíme odebrat vzorky moči na zjištění přítomnosti metabolitů drog, odběr provádíme pod kontrolou. Pokud se na kontrolu nedostaví, pacienta opakovaně pozveme.

5.3 KRÁTKÁ INTERVENCE U DIAGNÓZY F1X.1 – ŠKODLIVÉ UŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÉ LÁTKY

Bereme v úvahu specifické motivace dospívajícího a také stadium motivace (viz dále). Upozorňování na rizika se děje často otázkou a je účinnější, jestliže berou v úvahu specifické motivace, např. tělesná zdatnost u sportovně založených, intelektový výkon u ctíždostivých, nemožnost vykonávat určité povolání v případě pokračujících problémů (pokrývač, řidič atd.).

- **Shrňeme zjištěné problémy a dááme je do souvislosti s drogou, pomáháme pacientovi, aby si tuto souvislost uvědomil**

Z toho, co o tobě vím, jasně vyplývá, že máš problémy, které nějak souvisí s tvým braním drog. Je ti tato souvislost jasná? *(Když ne, odpovídáme jasně a poukazujeme na jednotlivé symptomy.)*

- **Vyjadřujeme osobní angažovaný postoj k jeho problému, informujeme o jeho pravděpodobném zhoršování**

Obávám se, že stav se bude postupně jenom zhoršovat, pokud neuděláš radikální změnu týkající se tvého braní. Uvažoval jsi někdy o takové změně?

Dáváme jednoznačnou radu radikální změny

Já bych ti radil jednoznačně s drogami nyní alespoň na nějakou dobu přestat *(u teenagerů radíme pár měsíců, u starších alespoň půl roku)*. Budeš sám vidět, jakou změnu to ve tvém životě způsobí, nakolik se tvé problémy postupně budou řešit.

- **Vyjadřujeme empatii, pomáháme s obrannými postoji pacienta ke změně**

Je mi jasné, že by taková změna byla pro tebe docela nesnadná. Napadají tě nějaké obtíže, na které bys narazil, kdybys s tím opravdu chtěl něco udělat?

- **Dáváme podporu, poukazujeme na jeho schopnost problémy řešit, podporujeme ho ve změně**

Říkal jsi, že jsi měl dobré výsledky... Všiml jsem si, že dokážeš..., takže z toho usuzuji, že jsi člověk, který když se opravdu do něčeho dá, chce mít výsledky. To znamená, že do svého rozhodnutí umíš dát dost a necháš si také chytře poradit. Myslím proto, že bychom to spolu dokázali.

- **Doporučujeme vyšetření v zařízení nespecifické léčby, tj. zařízení poskytující psychotherapeutické a psychosociální služby, např. pedagogicko-psychologická poradna, psycholog, poradna pro rodinu aj.**

Také ti dám doporučení k odborníkovi, se kterým by ses měl domluvit, jak co dělat.

- **Pozveme na určitý den a hodinu na kontrolní vyšetření**

V každém případě bych tě rád za měsíc viděl, abychom se ujistili, jak věc vypadá.

- **V případě, že pacient přišel bez rodičů a je mu méně než 18 let**

Když já zjistím takovou věc, jako dneska u tebe, musím o tom informovat tvoje rodiče. Přijdeš s nimi sám tento týden, nebo je mám rovnou písemně pozvat?

V případě, že pacient přišel sám a chce s tím přestat

Jenom v případě, že bys mě svými kontrolními návštěvami v odborné ambulanci přesvědčil, že jsi celou věc vzal zcela vážně, a já bych mohl z tvój moče vidět, že drogy nebereš, bych mohl jednat jinak. Musel bys mi ale pravidelně nosit zprávy z vyšetření.

5.4 KRÁTKÁ INTERVENCE U DIAGNÓZY F1X.2 – ZÁVISLOST

Krátká intervence zde většinou nepostačuje a v jejím rámci je třeba navrhnout specializovanou léčbu pro závislost, nejlépe formou tzv. aktivního předání. Při aktivním předání nejen doporučíme léčbu v obecné rovině, ale poskytneme např. adresu a telefonní číslo, sami domluvíme schůzku nebo se domluvíme s rodiči, aby k první návštěvě specializovaného zařízení dospívajícího doprovodili.

- **Naznačíme možnost závislosti na braní drog a nabízíme uspokojit potřebu zjistit, jak na tom doopravdy je. Apelujeme na výhodnost včasné intervence u odborníka**

Vidím, že tvoje pití či braní drog není tak úplně bez problémů. Já tady o tom s tebou mluvím, ale možná by bylo lepší, kdybys se mnou neztrácel čas a šel přímo k odborníkovi, který tomu lépe rozumí; ten ti může také konkrétněji říci, co si ještě dovolit můžeš a co už je pro tebe nebezpečné. Aby ses dozvěděl, jak na tom skutečně jsi, co v tom ohledu máš dělat, abys něco nezanedbal a věc se dále nezhoršovala.

- **Snažíme se poukázat, že pacient se již sám tímto problémem zabývá a že mu v tom odborník může pomoci**

Na co si ty nyní, např. teď v těchto týdnech, dáváš pozor?

- **Když řekne, že se tím nezabývá**

No, je vidět, že zatím ti nevybyl čas, abys o těch problémech více přemýšlel, ale proto by možná bylo dobré udělat si v přítomnosti odborníka v otázce drog/pití jasno.

- **Na otázky, jak dlouho k odborníkovi má chodit, a kdy má přijít zpět k nám, odpovídáme**

Nejprve je potřeba zjistit, o co vůbec u tebe jde. Běž si s ním o tom popovídat, a pak se mi ozvi. Chci od něho vidět zprávu. Pak se poradíme, co dál.

- **Na obranné oddalování, smlouvání reagujeme**

Samozřejmě, že můžeme čekat, co se z toho všechno vyvine. Možná si říkáš: „Ještě chvíli se takhle klidně mohu chovat. Sám poznám, kdy s tím něco udělat.“ Ale bohužel tohle obvykle člověk nepozná a pak je již dost pozdě.

Nebo si říkáš: „Na co odborník, stejně když nebudu chtít, tak mě nikdo nezastaví“. Problém je v tom, že když pak s tím už konečně chceš něco dělat, je to opravdu hodně těžké i s pomocí odborníka. Čím dřív uděláš změnu a necháš si poradit odborníkem, tím spíš se vyhneš ještě většímu problému.

- **V případě, že pacient přišel bez rodičů a je mu méně než 18 let**

Když zjistím takovou věc, jako dneska u tebe, musím o tom informovat tvoje rodiče. Přijdeš sám s nimi tento týden, nebo je mám rovnou písemně pozvat?

V případě, že přišel sám a chce s tím přestat

Jenom v případě, že bys mě svými kontrolními návštěvami v odborné ambulanci přesvědčil, že jsi celou věc vzal zcela vážně, a já bych mohl z tvójí moče poznat, že drogy nebereš, bych mohl jednat jinak. Musel bys mi ale pravidelně nosit zprávy z vyšetření.

- **Aktivně předáváme do specializované léčby, tj. do odborného zařízení nebo programu pro léčbu závislostí.**

5.5 KRÁTKÁ INTERVENCE RODIČŮ

- V případě, že přijdou rodiče s motivovaným dítětem, sdělujeme velikost problému či diagnózou před ním, taktéž před ním radíme, co dělat.

- V případě, že dítě nespolupracuje, volíme raději rozhovor s rodiči bez dítěte. Informujeme rodiče klidným hlasem o základním problému, zbytečně nesdělujeme podrobnosti:

Z toho, co mi zde říkáte, a z toho, co jsem zjistil u vašeho dítěte, mám zato, že jde u něho pravděpodobně o:

- příležitostné braní drog,
- škodlivé braní drog,
- závislost na drogách.

- Dáváme rodičům možnost vyrovnat se s přijetím problému tím, že je necháme chvíli o věci s námi diskutovat; dále však nesdělujeme zbytečné podrobnosti, pouze opakujeme základní problém

Víte to o něm, nebo se mě chcete něco zeptat?

- Informujeme rodiče o vhodné intervenci a necháme opět prostor pro vyjednávání a přijetí konsenzu

Myslím, že by věc vyžadovala, aby... (viz níže radu podle závažnosti problému). Co si o tom myslíte?

Rady podle závažnosti problému:

- **Příležitostné užití drogy** → zvýšit zájem o dítě, nabízet alternativy trávení volného času a životního konceptu, diskutovat o případných následcích jednorázového užití, posilovat ochranné a oslabovat rizikové faktory – při problémech v rodině doporučit odborné vyšetření a léčbu rodiny (viz Příloha, kapitola 2)
- **Škodlivé užívání drog** → kontrolovat, že dítě drogy nebere, zvýšit soustavný dohled s vyžadovaným režimem, návštěvy v nespecifickém léčebném zařízení. **Předat kartu 5.6 pro rodiče.**
- **Závislost** → vyhledat specializované léčebné zařízení, jednoznačně „nedovolit“ formální léčbu bez výsledků, zvýraznit klíčovou roli rodičů a doporučit vyhledání pomoci zaměřené na rodiče. **Předat kartu 5.7 pro rodiče.** Pediatr by se měl dobře orientovat v místní situaci a doporučit takové zařízení, které je schopno a ochotno s rodiči pracovat (není to vždy pravidlem).
- Po dojednání společného konsenzu se domluvíme, že rodiče zašlou výsledky ze specializovaného vyšetření.
- Dáváme emoční podporu, poukazujeme na možnost řešení problému v případě důslednosti, utvrzujeme rodiče v jejich vhodném dosavadním chování
Vím, teď to pro vás asi není lehké, ale čím důsledněji budete jednat, tím pravděpodobněji a rychleji se z tohoto problému dostanete. To, že jste tady, potvrzuje, že máte o dítě zájem a to velmi zvyšuje naději, že to společně zvládneme.

5.6 KARTA PRO RODIČE 1

Jak můžete pomoci svému dítěti při snižování problému s drogou?

- Sami zaujmout negativní postoj k drogám včetně alkoholu a kouření, snažit se nepít a nekouřit doma před dítětem.
- Trávit s dítětem mnohem více času, snažit se mu porozumět, chválit ho a podporovat v dobrých věcech a úspěších. Pomáhat mu najít sebedůvěru a pozitivní hodnoty.
- Dohlížet na to, co dítě dělá, upravit jeho denní/noční režim, promyslet si, jak lze na dítě působit (široká škála odměn a trestů).
- Dát pozor, kolik peněz má dítě k dispozici a odkud. Regulovat příjem peněz od rodiny a známých a zabránit krádežím doma.
- Všimát si a kontaktovat lidi, se kterými přichází dítě do styku – učitelé, kamarádi a jejich rodiče, známosti.
- Kontrolovat případné brání drog: testovacími proužky zakoupenými v lékárně, v případě, že máme podezření na akutní požití drogy – pozitivní i negativní nález je třeba ověřit u lékaře; červené oči – obvykle od kouření marihuany, zvětšené panenky – amfetaminy či abstinenční syndrom při užívání heroinu; neschopnost spát při akutním užití pervitinu, při abstinenčním syndromu naopak mnohahodinový spánek).
- Zůstat klidní při komunikaci s dítětem, nenechat se rozčílit, nenechat vrážet klín do svého partnerského vztahu, nenechat se manipulovat chováním dítěte. Důležitá je dobrá spolupráce rodičů i spolupráce dalších dospělých v širší rodině.
- Promýšlet své chování, učit se ze svých chyb i úspěchů. **Dělat to, co funguje.**
- Informovat dítě o své možné reakci na jeho chování jenom v případě, že si jste jisti, že slovo dodržíte, vyhnout se planým výhrůžkám.
- Navázat kontakt s nespécifickým léčebným zařízením (poradny pro rodinu, pedagogicko-psychologické poradny, ordinace psychologa, psychoterapeuta).

(Doporučení: Tuto kartu lze předávat všem rodičům při preventivní prohlídce v 11 letech pacienta jako včasnou informaci o vhodném postupu při prevenci problémů s užíváním návykových látek.)

5.7 KARTA PRO RODIČE 2

Co dělat, když zjistím u dítěte problém s alkoholem nebo jinou drogou?

Problém lépe zvládnete, když budete mít spojení

- Je třeba, aby o tomto problému věděli oba rodiče a při jeho zvládnání spolupracovali. Užitečná je spolupráce v širší rodině, dítě tak nebude např. zneužívát nebo okrádat prarodiče nebo další příbuzné.
- Spolupracujte se školou, stížnosti učitelů berte vážně, je to ve vašem zájmu i v zájmu dítěte.
- Spolupracujte s odborníky ze specializovaného léčebného zařízení.

Vytvořte situaci, kdy je pro dítě výhodnější abstinovat

- Syn/dcera nad 18 let, který bere drogy nebo pije a nerespektuje vás, nemusíte žít, šatit a nechávat zadarmo bydlet doma. U nezletilých, kteří jsou v rodině nezvladatelní, lze nařídit ústavní výchovu. Hovořte o této možnosti s problémovým dítětem otevřeně.
- Všimněte si, kolik peněz má dítě k dispozici a odkud. Odřízněte jeho příjem peněz od rodiny a známých a znemožněte krádežím doma. Jestliže dítě doma ukradne peníze, podejte trestní oznámení a stáhněte ho pouze v případě, že se dítě začne doopravdy léčit.
- Oceňte případné pokroky a vnímejte i dobré stránky dítěte. Věnujte dítěti mnohem více času. Měli byste mít přehled o tom, kde dítě je a co dělá.
- Vyvarujte se užití fyzického násilí – v dítěti jen živí pocit ukřivděnosti, ve vás vyvolává pocity viny a vede k dalším problémům.

Pomozte přerušit vazby na nebezpečnou společnost

- Rizikovým kamarádům, drogovým dealerům a těm, kdo podávají alkohol nezletilým, pohrozte trestním oznámením nebo to rovnou udělejte. Chcete přece, aby se tito lidé drželi od vašeho dítěte co nejdále.

Pomoc a radu často potřebuje nejen problémové dítě, ale i jeho těžce zkoušený rodič a další členové rodiny

- Pomoc můžete najít v poradně pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, v zařízení pro léčbu závislostí nebo ve svépomocné organizaci.
- Myslete na své zdraví, svoji tělesnou a duševní kondici, rozvíjejte své dobré zájmy. Pomůžete tím sobě i dítěti, které si vás pak bude více vážit.
- Sourozenci problémového dítěte jsou více ohroženi, věnujte jim proto péči a zájem.
- S dítětem pod vlivem drog nemá smysl se hádat.
- Vážný rozhovor odložte na pozdější dobu. Nejdůležitější je zajistit bezpečnost dítěte i dalších členů rodiny.
- Trvejte na konkrétních krocích, nespokojte se s mlhavými sliby.
- Takovým konkrétním krokem je dobrá spolupráce v léčbě, to, že se dospívající rozejde s partou, že věnuje více času studiu apod.

Kdy je třeba neprodleně vyhledat lékaře nebo se obrátit na lékařskou službu první pomoci?

- Dítě je pod vlivem drog a hrozí těžká otrava, dítě se např. nedá probudit a nereaguje na zevní podněty. Požívání drog není trestné a dítěti proto žádný soudní postih nehrozí.
- Účinek drogy odezněl, ale přetrvávají duševní problémy, jako halucinace nebo pocity pronásledování.
- Dítě se pokusilo o sebevraždu, sebevraždou vyhrožuje nebo ji plánuje.

Kde hledat další informace?

- Rozsáhlejší materiál pro rodiče si lze bezplatně stáhnout z následujících internetových adres: www.plbohnice.cz/nespor, www.muweb.cz/veda/nespor.
- O radu se můžete obrátit také na krajského protidrogového koordinátora, který podrobně zná možnosti prevence i léčby ve vašem regionu a doporučí vám i potřebnou literaturu.

Nutnost souhlasu zákonného zástupce dítěte/dospívajícího se zahájením léčby

Z platných mezinárodních a národních právních norem vyplývá bezpodmínečná nutnost vyslovení souhlasu pacienta (dítěte/dospívajícího) se zahájením léčby závislosti na návykových látkách. V případě, že osoba není objektivně způsobilá (tzn. platnými právními předpisy není uznána jako způsobilá posoudit průběh léčby apod. a udělit svůj souhlas), je vyžadován souhlas zákonného zástupce, popřípadě orgánu zastupujícího dítě/dospívajícího. V případě, že je dítě/dospívajícího dostatečně rozumově vyspělé/vyspělý posoudit stav a případný následek plánovaného zákroku, o kterém je lékařem předem poučen, jeho názor se zohlední. Rozhodující slovo směrem ke zdravotnické instituci však má vždy zákonný zástupce.

Součinnost dítěte/dospívajícího při léčbě (popřípadě součinnost zákonného zástupce)

Zákony a vyhlášky stanoví obsah preventivního vyšetření nezletilých pediatrem. Obecně je uplatňován standard, že pediatr je povinen získat souhlas zákonného zástupce s invazivním zdravotnickým zákrokem. **Náběr a následný rozbor moči lze provést bez souhlasu zákonného zástupce v rámci prevence.** Rovněž odeslání na specializované vyšetření, pokud bude provedeno specializovaným zdravotnickým zařízením nebo psychologickou poradnou, lze provést bez souhlasu či vědomí zákonného zástupce nezletilého (samozřejmě s ohledem na jeho věk).

Povinnost informovat zákonného zástupce o užívání návykových látek dítětem, o závislosti na návykových látkách

Z národních norem nevyplývá výslovná povinnost informovat rodiče nebo oznamovací povinnost rodiči oznámit zdravotní stav dítěte, popřípadě jeho závislost na návykových látkách, avšak může být z právní úpravy nepřímou dovozena. Zákonný zástupce se může soudní cestou domáhat náhrady škody za újmu na zdraví, která by vznikla v souvislosti s poskytováním léčby bez jeho vědomí.

7 PŘEHLED MÍSTNĚ DOSTUPNÉ PÉČE PRO POTŘEBY LÉKAŘE

	telefon	adresa
MÍSTNÍ KONTAKTNÍ PRACOVISTĚ		
protidrogový koordinátor		
lékařská pohotovost		
RZP		
krizová intervence		
krizová telefonická linka		
psychiatrická ambulance		
NESPECIFICKÁ LÉČBA		
pedagogicko-psychologická poradna		
psycholog, psychoterapeut		
psychosociální poradna		
poradna pro rodinu (rodiče)		
SPECIALIZOVANÁ LÉČBA – ZAŘÍZENÍ PRO LÉČBU ZÁVISLOSTÍ		
1.		
2.		
svépomocné skupiny rodičů		

KARTA

7